

Tekstlig maktutøvelse

Eyvind Engebretsen, Kristin Heggen, red.
Makt på nye måter
 158 s. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.
 Pris NOK 299
 ISBN 978-82-15-02125-6

Målgruppen er studenter, forskere og undervisere innenfor studier av helse- og velferdstjenester, i tillegg alle andre som er interessert i makt og maktanalyse. Siden forfatterne tar for seg styring av velferdsstatens virksomheter, profesjoner og brukere burde boken være aktuell for leger, så heftig som diskusjonen om organisering av helsetjenesten er for tiden.

Engebretsen er idéhistoriker med tekstanalyse som spesialområde. Heggen er sykepleier. Begge er professorer ved Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo. Med tre unntak er de 13 kapitlene skrevet med stipendiater og masterstudenter som første- og redaktørene som medforfattere. De siste tre kapitlene er redaktørene ansvarlige for sammen.

I de fleste kapitlene behandler forfatterne konkrete tekster, eksempelvis stortingsmeldinger, medisinalmeldinger, styringsdokumenter, kartleggingsverktøy og læreplaner. Målet er å avsløre hvordan makt kommer til uttrykk i tekstene. De setter søkelyset på velferdsstatens «myke» makt, en makt som virker gjennom at mennesker tror seg sett eller tar opp i seg de styrendes ideologi. Spesielt aktuelle kapitler for leger omhandler Helsetilsynet, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), bruken av et kartleggings-skjema for å få frem pasienters subjektive opplevelse (Edmonton Symptom Assessment Scale), bestemmelse av asylsøkeres alder og en opplæring i brukermedvirkning.

Jeg skulle så inderlig gjerne ha anbefalt denne boken. Formålet er sympatisk – hvordan makten ter seg har vi alltid godt av å bli minnet om. Ikke minst gjelder det når den skjuler seg så effektivt som i de utvalgte tekstene. Og forfatterne viser god innsikt. Det beste kapitlet har Truls Juritzen som førsteforfatter, og handler om hvordan satsingen på brukermedvirkning også innebærer maktutøvelse.

Men til tross for betydelig velvilje ble boken en prøvelse for denne leseren. Det skyldes to forhold: fremmed sjargong og oppbygningen. En sak er at man må regne med å møte en del fremmede begreper når man leser tekster fra andre vitenskapshjørner, men siden jeg kjenner noe av tankegodset til de tre hovedinspiratorene Jacques Derrida, Michel Foucault og Julia Kristeva fra tidligere, var ikke det hovedproblemet for meg. Boken er full av omstendelige gjentakelser, og vi forklares hele tiden hva vi snart skal lese, og hva vi nettopp har lest. Språket er overlesset, til dels affektert, og jeg gripes av den urettferdige tanken om at dette kanskje er nødvendig for å utøve vitenskapelig makt i det feltet boken befinner seg i. I tillegg har hvert kapittel artikkelformat, og metode og teori-grunnlag beskrives gang på gang selv om dette naturlig nok er temmelig likt. Det er paradoksalt at en tekst som «påberoper seg en demokratiseringssjans» (formuleringen er typisk for sjargongen), slik det står i epilogen, til de grader vender seg vekk fra lesere utenfor sitt fagområde. Synd, for budskapet er viktig.

Pål Gulbrandsen
 Universitetet i Oslo

God lærebok i profesjonell menneskelighet

Odd Harald Røkenes, Per-Hallvard Hanssen
Bære eller bryte
 Kommunikasjon og relasjon i arbeid
 med mennesker. 3. utg. 311 s, ill.
 Bergen: Fagbokforlaget, 2012. Pris NOK 419
 ISBN 978-82-450-1303-0

Dette er en lærebok for studenter som skal bli profesjonelle menneskehjelpere, skrevet av to erfarne psykologer. Jeg har lest den med medisinstudiet for øye – kan denne boken bidra til en etterlangtet styrking av den mellommenneskelige dimensjonen i legers faglige virkelighetsforståelse?

Boken er delt i åtte kapitler som alle handler om ulike fasetter av relasjoner og samspill, forståelse og misforståelse, betydningen av kontekst, personlighet, livshistorie, kultur m.m. I alle kapitlene er det korte spørsmål og oppgaver som kan brukes til å aktivere studenter, mange av dem oppfordrer til rollespill eller dialoger hvor egne erfaringer, holdninger og følelser kan settes i spill og utvikles. Teksten er også krydret med sitater og punktlistor som letter lesningen.

Teksten er en skattkiste, breiddfull av eksempler, begreper og modeller «med forankring i psykologi, filosofi, etikk, sosiologi, helsevitenskap og nevrovitenskap» – som angitt på omslaget. Det innebærer at hver enkelt idé eller teori blir begrenset utdypet, og boken egner seg ikke for rask lesning fra perm til perm. Referanse- og stikkordlistene er imidlertid gode. Brukt slik forfatterne foreslår, over 1–3 år under bevisst pedagogisk veiledning, knyttet opp mot konkrete praksis- og livserfaringer, vil boken være et verdifullt instrument for å utvikle personlig kompetanse og kritisk bevissthet hos helsearbeidere.

Jeg er imponert over det rike utvalget av forskningsresultater og teori fra mange ulike felt, og særlig over at dette stoffet presenteres på en kritisk måte som gjør det klart at teori og begreper er nødvendig for å forstå, men aldri kan føre oss helt frem. Ikke minst de stadige oppgavene minner om at den enkelte må gjøre et egenarbeid for å bli relasjonskompetent, selvkritisk og fleksibel i omgang med hverdagssituasjoner og faglige begreper og modeller.

Noen innvendinger melder seg imidlertid under lesningen. Når svært mye fagstoff skal presenteres i kortform, må det smøres tynt utover. Skal man nå lesere som kommer rett fra videregående skole med vanskelige begreper og uvante innsikter, må man velge en språklig stil som ikke går over hodet på målgruppen. Resultatet blir mange steder at krevende teorier presenteres i et språk som ikke akkurat er dirrende spenstig. Kanskje kunne neste utgave tjene på å luke ut en del teori, slik at fremstillingen av det resterende ble enda mer pedagogisk appetittvekkende?

Boken vil kunne være en viktig ressurs i undervisningen for å styrke samspillskompetanse og yrkesrolleforståelse hos medisinstudenter og leger. Den egner seg for diskusjon og refleksjon, for eksempel i veiledningsgrupper.

Edvin Schei
 Institutt for global helse og samfunnsmedisin
 Universitetet i Bergen

Oppgitte interessekonflikter: Anmelder er forfatter på Fagbokforlaget og har fått et stipend for å skrive en bok som utgis neste år.